

Jacek Wawrzynowicz¹, Piotr Sajna¹, Karol Wajszczuk¹, Izabela Pietrzak-Abucewicz²

¹Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu, ²Kancelaria Radcy Prawnego Izabela Pietrzak-Abucewicz

ANALIZA KOMPARATYWNA OGÓLNYCH WARUNKÓW KONTRAKTACJI SUROWCA W PRZEMYSŁE CUKROWNICZYM

COMPARATIVE ANALYSIS OF THE GENERAL TERMS OF CONTRACTS FOR PRODUCTION MATERIAL IN THE SUGAR INDUSTRY

Słowa kluczowe: umowa kontraktacji, przemysł cukrowniczy, analiza komparatywna

Key words: sugar industry, cultivation contract, comparative analysis

Abstrakt. Przedstawiono wyniki analizy porównawczej warunków kontraktacji buraków cukrowych przewidzianych w kampanii w 2013/2014. oferowanych przez cztery koncerny cukrownicze w Polsce. Analiza zakresem objęła zagadnienia agrotechniki uprawy buraków, wymagania jakościowe, warunki płatności oraz warunki dostaw surowca. Przeprowadzone badania wykazały, że producenci cukru stawiają przed plantatorami zbliżone wymagania oraz oferują wsparcie techniczno-merytoryczne w zakresie agrotechniki uprawy, zbioru i transportu jako wyraz dbałości o jakość surowca i wysokie plony. Różnice między poszczególnymi koncernami występują w zakresie zasad i stawek kształtujących finalną cenę za buraki, czyli m.in. podziału nadwyżki, premii za dbałość o jakość surowca i terminowości dostaw, kosztów transportu oraz kar umownych za nieprzestrzeganie zasad dostaw.

Wstęp

Istotnym elementem efektywnego działania plantatorów buraka cukrowego staje się zastosowanie rozwiązań zapewniających rolnikom zbyt płodów rolnych, a przedsiębiorstwom sektora przetwórczego zabezpieczenie dostaw w surowiec. Rozwiązaniem, które stosowane jest w procesie zbytu produktów rolnych ze strony plantatorów buraków cukrowych oraz procesu zaopatrzenia w surowiec ze strony producentów cukru jest umowa kontraktacji. Nawiązanie współpracy pomiędzy gospodarstwami rolnymi a przedsiębiorstwami przetwórstwa rolno-żywnościowego powinno stanowić pierwszy krok do stworzenia łańcuchów logistycznych będących zaczątkiem budowy rozwiązań systemowych w agrobiznesie [Abt 2000]. Taka współpraca prowadzi do integracji pionowej, czyli do pionowych więzi, które powstają w wyniku nabycia tytułu własności zawarcia kontraktu, stanowienia norm prawnych i tworzenia strategicznych związków [Małyśz 1998].

Umowa kontraktacji stanowi w niektórych branżach podstawę dla wytwarzania i dostarczania do przemysłu rolno-spożywczego wielu surowców rolnych i produktów żywnościowych. Umowa ta pełni ważną rolę w łańcuchu agrologistycznym, ponieważ zawiera zarówno element planowania, pozyskiwania, kontrolowania i przepływu surowców do dalszego ich przetworzenia lub sprzedaży [Lipińska 2012]. W polskim systemie prawnym przedmiotową umowę reguluje Kodeks cywilny (art. 613-626) – przez umowę kontraktacji producent rolny zobowiązuje się wytworzyć i dostarczyć kontraktującemu oznaczoną ilość produktów rolnych określonego rodzaju, a kontraktujący zobowiązuje się te produkty odebrać w umówionym terminie, zapłacić umówioną cenę oraz spełnić określone świadczenie dodatkowe, jeżeli umowa lub szczegółowe przepisy przewidują obowiązek świadczenia takiego świadczenia.

Jedną ze stron przedmiotowej umowy jest producent rolny, a drugą kontraktujący, czyli przedsiębiorstwo zajmujące się skupem produktów rolnych. W ramach umowy kontraktacji producent rolny ma obowiązek wytworzyć i dostarczyć określony wolumen produktów rolnych, a także jest zobowiązany umożliwić kontraktującemu nadzór i kontrolę nad realizacją umowy. Jeżeli w umowie kontraktacji znajdzie się taki zapis, to producent rolny jest zobowiązany poinformować

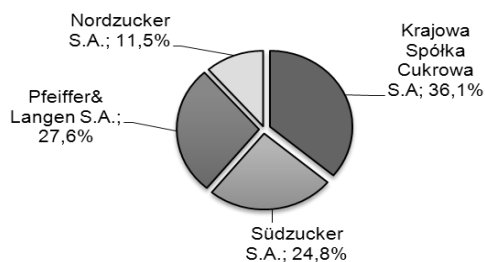
kontraktującego w ustalonym terminie o braku możliwości dostarczenia przedmiotu kontraktacji z uwagi na okoliczności niezależne od producenta. Natomiast obowiązkiem kontraktującego jest odbiór produktów w ustalonym terminie, po cenie zawartej w umowie kontraktacji, a także spełnienie innych świadczeń, które z niej wynikają [Kozikowska 2007]. Jeżeli z umowy kontraktacji nie wynika nic innego, świadczenie producenta powinno być spełnione w miejscu wytworzenia zakontraktowanych produktów. Zasadą jest, że to kontraktujący powinien zgłosić się po produkty do rolnika wytwórcy [Zdziennicki 2011].

Wskazany model umowy kontraktacji pozostawia stronom umowy wiele swobody w kształtowaniu jej treści, jednakże w przypadku niektórych produktów rolnych (np. buraki cukrowe) wprowadzona została prawna reglamentacja tej umowy. Regulacje dotyczące rynku cukru znajdują się w ustawodawstwie unijnym i krajowym. Wśród tych pierwszych aktów na szczególną uwagę zasługuje rozporządzenie Rady (WE) nr 1234/2007 z 22 października 2007 r. ustanawiające wspólną organizację rynków rolnych oraz przepisy szczegółowe dotyczące niektórych produktów rolnych (Dz.U. UE L 2007.299.1 z późn. zm.). Spośród aktów prawnych krajowych wymienić należy przede wszystkim ustawę z 11 marca 2004 r. o Agencji Rynku Rolnego i organizacji niektórych rynków rolnych – rozdział 6. Rynek cukru (Dz.U.2007.231.1702 j.t. z późn. zm.) oraz rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 10 marca 2011 r. w sprawie warunków zakupu i dostawy buraków cukrowych przeznaczonych do produkcji cukru w ramach kwoty produkcyjnej cukru (Dz.U.2011.57.292).

W świetle powyższych aktów prawnych prawo do uprawy i dostawy buraków cukrowych można określić jako uprawnienie plantatora buraków wobec producenta cukru, którego przedmiotem jest możliwość żądania od producenta cukru (w danym roku gospodarczym) zawarcia umowy kontraktacji, obejmującej określoną ilość buraków cukrowych oraz zapłaty za buraki dostarczone na podstawie tej umowy co najmniej minimalnej ceny [Bobeł 2007]. Prawo to jest realizowane przez umowę kontraktacji, tym samym przepisy prawa publicznego warunkują pozycję stron takiej umowy – z jednej strony wyposażają plantatorów w prawo do zawarcia umowy z określonym podmiotem, za drugiej – strony nakładają na ten podmiot obowiązek w postaci zawarcia umowy kontraktacji [Stelmachowski 2011].

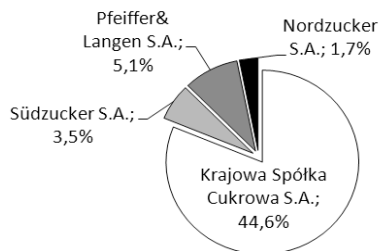
Rynek cukru w Polsce podzielony jest w pomiędzy cztery koncerny cukrownicze (rys. 1). W 2012 r. buraki cukrowe uprawiało 35 849 plantatorów, którzy mieli podpisane kontrakty z czterema koncernami cukrowniczymi (rys. 2). Uprawa buraków w Polsce była prowadzona na powierzchni prawie 193 tys. ha, czyli o około 3,5 tys. ha mniej jak w 2011 r. Średnia wielkość plantacji praktycznie nie zmieniła się i wyniosła 5,4 ha, jednak była zróżnicowana w poszczególnych koncernach.

Celem badań było zestawienie i porównanie głównych warunków umów kontraktacyjnych na dostawy surowca dla przemysłu cukrowniczego w 2013 r.

Rysunek 1. Udział poszczególnych koncernów w produkcji cukru w Polsce w 2012 roku
 Figure 1. The share of individual companies in the production of sugar in Poland in 2012

Źródło: opracowano na podstawie Świetlicki 2013
 Source: own study based on the Świetlicki

Rysunek 2. Struktura podpisanych przez rolników umów kontraktacyjnych z koncernami cukrowniczymi
 Figure 2. The structure of the farmers signed cultivation contracts with sugar companies

Źródło: jak na rys. 1
 Source: see fig. 1

Material i metodyka badań

Do przeprowadzenia analizy komparatywnej ogólnych warunków dostaw buraków cukrowych wykorzystano wzory umów kontraktacji na dostawy w kampanii cukrowniczej 2013/2014. Weryfikacji w celach porównawczych poddano warunki umów czterech producentów cukru. Ze względu na obszerność zagadnień regulowanych w umowach analizowano głównie zapisy dotyczące wymogów agrotechnicznych, logistyki dostaw surowca, cen, kosztów i płatności oraz jakości surowca. Analizę komparatywną przeprowadzono jako zestawienie ogólnych wymogów wynikających z zapisów poszczególnych umów.

Wyniki badań

W wyniku przeprowadzonej analizy zestawiono i porównano wybrane warunki umów kontraktacji buraków cukrowych. W tabeli 1 zaprezentowano warunki umów w zakresie ustaleń obejmujących wymagania dotyczące zasad uprawy, pielęgnacji i innych zabiegów agrotechnicznych oraz wymagań jakościowych względem surowca cukrowniczego. Przeprowadzona analiza wykazała jednolitość wymagań w zakresie uśrednionej polaryzacji surowca odnoszonej do ceny minimalnej za tonę surowca, zasad uprawy oraz jakości buraków cukrowych. W głównej mierze determinowane jest to wymaganiami przepisów krajowych i unijnych, dbałością producentów cukru o wysokie plony surowca i odpowiedni uzysk cukru.

W tabeli 2 przedstawiono analizę porównawczą zapisów umów w zakresie warunków płatności oraz cen surowca cukrowniczego. Przeprowadzona analiza wykazała zgodność producentów cukru w zakresie terminów płatności za dostawy buraków oraz cen minimalnych. Jednakże do ceny minimalnej doliczane są dopłaty lub obniżki cen związane z wyższą lub niższą polaryzacją surowca. Czynniki różnicującymi ceny minimalne są m.in. zasady podziału tzw. nadwyżki oraz premie za wczesne i późne dostawy i za okrywanie przyzm. Warunki te dodatkowo zwiększają lub obniżają cenę jednostkową za dostarczone buraki. Dodatkowo analiza wykazała nieznaczne różnice w zakresie wysokości kar za zanieczyszczenia surowca oraz dostawy niezgodne z harmonogramem.

W tabeli 3 pokazano porównanie warunków dostaw transportu surowca w poszczególnych koncernach. Transportu buraków do cukrowni może być zrealizowany przez plantatora lub producenta cukru. W zależności od tego, kto wykonuje zadania transportowe koszty ponoszone są w różnym układzie. Każdy z koncernów oferuje tzw. kompleksową obsługę dostawy obejmującą zarówno transport buraków i produktu ubocznego, czyli wysłodków. W przypadku transportu oferowanego przez producentów występują różnice w koszcie transportu 1 tony buraków. W przypadku, gdy plantator transportuje buraki własnym transportem, producenci dopłacają zbliżone stawki do 1 km lub tonokilometra transportowanego surowca.

Tabela 1. Wymagania agrotechniczne i jakościowe w umowach kontraktacji buraków cukrowych
Table 1. Comparative analysis of agronomic and quality requirements in sugar beet cultivation contracts

Warunki umowy/ <i>Terms of contract</i>	Wymogi/ <i>Requirements</i>
Polaryzacja surowca/ <i>Polarization of raw material</i>	16%
Zakup materiały siewnego/ <i>Buy of seed</i>	u producenta cukru/ <i>from sugar producer</i>
Normy wysiewu/ <i>Standard seed rate</i>	nie < niż 1,15 jednostki siewnej/1 ha/ <i>not < than 1.15 units of seed/1 ha</i>
Dobra Praktyka Rolnicza/ <i>Good Agricultural Practice</i>	wymagana/ <i>required</i>
Kontrola plantacji/ <i>Plantation control</i>	producent cukru/ <i>sugar producer</i>
Doradztwo rolnicze/ <i>Farm advisory</i>	producent cukru/ <i>sugar producer</i>
Badanie jakości surowca/ <i>Testing the quality of raw material</i>	producent cukru/ <i>sugar producer</i>

Źródło: opracowanie na podstawie danych z umów kontraktacji
Source: based on data obtained from the cultivation contracts

Tabela 2. Analiza komparatywna warunków płatności w umowach kontraktacji buraków cukrowych
 Table 2. Comparative analysis of the terms of payment in sugar beet cultivation contracts

Warunki umowy/Terms of contract	Krajowa Spółka Cukrowa	Nordzucker	Südzucker	Pfeiffer & Langen
Cena minimalna (polaryzacja 16%)/ Minimum price (polarization 16%)	148 zł netto/t/PLN net/t		26,29 euro/t	
Termin zapłaty/ Payment date	I rata – 90% w ciągu 30 dni od ostatniej dostawy II rata – 10% – do 31.01.2014/ I installment – 90% within 30 days of the last delivery II installment – 10% – up to 31.01.2014			
Kara za niedostarczenie zakontraktowanej ilości/ The penalty for failure to deliver the contracted amount	10 euro/t niedostarczonych buraków/10 euro/t of undelivered beet	20 % wartości niedostarczonych buraków/20% value of undelivered beet	5 euro/t niedostarczonych buraków/5 euro/t of undelivered beet	25 % wartości buraków niedostarczonych/ 25% value of undelivered beet
Koszty przeniesienia kwot cukrowych/Costs of a transfer of sugar quotas	1 euro netto/t/euro net/t	3-10 % = 2 euro netto/t / euro/net/t; >10 % = 3 euro netto/t/ euro/net/t	≤10 % = 0 euro/t >10 % = 3 euro/t	5,0 zł netto/t/PLN net/t
Kara za zanieczyszczenia/ Penalty for pollution	>20% = 0,3 euro netto/t za każdy 1% zanieczyszczenia powyżej licząc od tony/> 20% = 0,3 euro net/t for each 1% the pollution from the tons	brak danych/ no data	>15% = 1 euro netto/1% zanieczyszczeń powyżej 15%) > 25 % – odmowa przyjęcia dostawy/> 15% = 1 euro/ 1% pollution above 15%) > 25% – a refusal to accept delivery	≥16% = 3 zł/t + 0,30 zł za każde 0,1 % zanieczyszczenia powyżej licząc od tony/≥16% = 3 PLN/t + 0,30 PLN for each 0,1% above the pollution from the tons
Kara za niedostarczenie zgodnie z harmonogramem/The penalty for failing to deliver according to schedule	obniżenie ceny 1 t o 0,3 euro netto za każdy dzień opóźnienia/lowering prices 1 to 0,3 euros net per day of delay	brak danych/no data	5 euro/t	brak kary/ no penalty

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z umów kontraktacji
 Source: based on data obtained from the cultivation contracts

Tabela 3. Analiza komparatywna warunków dostaw surowca w umowach kontraktacji buraków cukrowych
 Table 3. Comparative analysis of the supply of raw in sugar beet cultivation contracts

Warunki umowy/Terms of contract	Krajowa Spółka Cukrowa	Nordzucker	Südzucker	Pfeiffer & Langen
Kompleksowa obsługa dostawy/ Comprehensive service delivery			producent cukru/sugar producer	
Cena usług transportowych producer/Producer price of transport services	3 zł netto/t (odbior wysłodków transportem własnym 2,40 zł/ netto/t)/3 PLN net/t (receipt of beet pulp by own transport 2,40 PLN net/t)	5 zł netto/t (odbior wysłodków transportem własnym 4 zł/ t)/ 5 PLN net/t (receipt of beet pulp by own transport 4 PLN net/t)	1 euro/t	6 zł netto/t (odbior wysłodków transportem własnym 5 zł/ t)/6 PLN net/t (receipt of beet pulp by own transport 5 PLN net/t)
Dopłaty do transport plantatora/ Bonus for the farmer's own transport	0,05 euro netto/kilometr/ 0,05 euro net/kilometer	0,15 zł netto/tonokilometr/ 0,15 PLN net/tonne-kilometers	0,15 zł netto/tonokilometr/ 0,15 PLN net/tonne-kilometers	0,15 zł/kilometr/ 0,15 zł/ kilometer
Premia za przykrycie przym/ Premium for covering piles	0,6 euro netto/t czystych buraków/ 0,6 euro net of clean sugar beet	3 zł netto/t czystych buraków/ 3 PLN net/t of clean sugar beet	1 euro netto/t czystych buraków/ euro net/t of clean sugar beet	2,5 zł/t czystych buraków/ 2,5 PLN/t of clean sugar beet

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z umów kontraktacji
 Source: based on data obtained from the cultivation contracts

Wnioski

1. Wszyscy producenci cukru stawiają przed plantatorami zbliżone wymagania oraz oferują wsparcie techniczno-merytoryczne w zakresie agrotechniki uprawy, dbając tym samym o wysoką jakość i plony buraków cukrowych.
2. Różnice warunków umów między poszczególnymi koncernami występują głównie w zakresie czynników składowych kształtujących cenę ostateczną surowca.
3. Zbliżone ogólne warunki kontraktacji surowca oferowane przed producentów są wynikiem przepisów nadrzędnych, uporządkowaniem rynku cukru w Polsce oraz koncentracją uprawy buraka cukrowego.

Literatura

- Abt S. 2000: *Zarządzanie logistyczne w agrobiznesie. Zarządzanie logistyczne w praktyce*. Poznań, Wyd. Akademii Ekonomicznej w Poznaniu.
- Bobel Ł. 2007: *Prawo do uprawy i dostawy buraków cukrowych (zagadnienia wybrane)*, Przegląd Prawa Rolnego, s. 1.
- Kozikowska K. 2007: *Umowa kontraktacji i grupy producenckie*, [W:] M. Jarosiewicz, K. Kozikowska (red.), *Prawo rolne*, Kraków.
- Lipińska I. 2012: *Kontraktacja jako ogniwo łańcucha agro-logistycznego*, Logistyka, nr 4, s. 1066-1071.
- Małysz J. 1998: *Integracja w agrobiznesie*, [W:] A. Woś (red.), *Encyklopedia Agrobiznesu*, Fundacja Innowacja, Warszawa, s. 387-391.
- Stelmachowski A. 2011: *Kontraktacja*, [W:] Z. Radwański (red.), *System Prawa Prywatnego. Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, t. 7, Warszawa.
- Świetlicki S. 2013: *Wyniki techniczno – produkcyjne polskich cukrowni w kampanii cukrowniczej 2012/2013*, www.stc.pl, dostęp 25.03.2012.
- Zdziennicki B. 2011: *Kontraktacja*, [W:] P. Czechowski (red.), *Prawo rolne*, Warszawa.

Summary

This paper presents the results of a comparative analysis of the sugar beet contracts provided in the campaign in 2013/2014, offered by four sugar companies in Poland. The analysis included within its scope the issues beet cultivation technology, quality requirements, payment terms and conditions for supply of raw material. The study showed that sugar producers put before growers similar requirements and provide technical and substantive support in the agricultural technology of cultivation, harvesting and transport as an expression of commitment to the quality of raw material and high yields. The differences between the concerns found in the rules and rates influencing the final price for sugar, which include distribution of surplus, premium attention to quality and timely delivery of raw material, transport costs and penalties for non-compliance of supply.

Adres do korespondencji
mgr Piotr Sajna
Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu
Wydział Ekonomiczno-Społeczny
Katedra Zarządzania i Prawa
ul. Wojska Polskiego 28
60-637 Poznań
tel. 797 595 442
e-mail: piotr.sajna@up.poznan.pl